

פרשת נח – אובדן האינטימיות בדור המבול

הדר וורד ליפשיץ

התהום המוסרית שהביאה למבול מתוארת במילים הקשות: **וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דְּרָכָהּ עַל הָאָרֶץ**: ובניסוח הציורי של רש"י "אפילו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינן מינן". אובדן מוחלט של הנאמנות המינית פעפה מן האדם אל הבהמות, החיות ואף העופות. במורד התהום מצויים ציוני דרך, בהן אובדן הרסן אצל המנחיגות האנושית. **וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ**: "בני השרים והשופטים... כשהיו מטיבין אותה מקושטת ליכנס לחופה, היה גדול נכנס ובוועלה תחלה... אף בעולת בעל, אף הזכר והבהמה¹". עיוותים אנושיים ומוסריים מוצאים ביטוי קיצוני בשוליים, אך מצויים גם ברבדים הנורמטיביים של החברה. כזו היא משפחתו של למך, חותנו של נח, הצדיק התמים. **וַיִּקְחוּ לוֹ לְמֶנְחָה שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאִשָּׁה עֵדָה וְשֵׁם הַשְּׁנִיית צִלָּה**: מבנה המשפחה מתואר במדרש:

ר' עזריה בשם ר' יהודה בשם ר' סימון אמר: כך אנשי דור המבול היו עושיין. אחד מהם לוקח שתי נשים, אחת לפרייה ורבייה, ואחת לתשמיש המטה. היא שהיתה לפרייה ורבייה היתה יושבת כאילו אלמנה בחייה. ואותה שהיתה לתשמיש המטה היה משקה אותה כוס עקרין שלא תלד והיתה יושבת אצלו כזונה מקושטת. הדא הוא דכתיב "רועה עקרה לא תלד ואלמנה לא ייטיב": "שם האחת עדה" שהעדה מינה(שהרחיקה ממנו): "ושם השנית צלה" שהיתה יושבת בצלו:

למך הפריד בין האהבה הארוטית, לצלה, לבין בנין הבית והמשפחה, עליו הופקדה עדה. האהבה הוענקה לצלה, את המשפחה בנה למך עם עדה. את הסלידה מהפרדת השניים מבטא ייחוס התופעה ל'אנשי דור המבול'. לאמור – כנגד 'השחית כל בשר' המתחיל מלמך, עלינו לבקש את התיקון לקלקול זה באיחוד התפקידים הללו, תשמיש המטה והפרייה ורבייה, האהבה הארוטית ובניין הבית והמשפחה. אסור להפריד בין הדבקים הללו.

לא רק הבניין הפיזי של הבית והעולם "פרו ורבו ומלאו את הארץ" כרוך באהבת איש ואשתו, גם בממלכת הרוח דרים השניים יחדיו. השבת נתנה לישראל כיום מנוחה מאת ה' "מנוחה שלמה שאתה רוצה בה, יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם, ועל מנוחתם יקדישו את שמך". ביום הקדוש בשבוע, דווקא בו, מצויים תלמידי חכמים בתשמיש המיטה. זהו חלק מעונג שבת. הזיקה ההדדית בין השבת וייחודם של בני הזוג אומרת דרשני. עולמו הרוחני של איש המעלה, התלמיד-חכם, כרוך באשתו, בחיבור שביניהם. אל להם להפליג בעולמות הרוח בלא להזקק זה לזו מדי שבת בשבתו, במועד המקודש ביותר בשבוע.

חורבן העולם החל בניתוק בין האינטימיות הזוגית לבניין המשפחה, בעשייה שאיננה מחוברת ונובעת מאהבת איש ואשתו, ובאהבה שאיננה מחויבת לבניין בית ארוך טווח. עסקו בבניין העולם ואהבו אישה, אך מימדים אלו במשפחתם ובעצמם התקיימו במנותק. השבת, עולמה הרוחני של השבת היה מנותק מהעונג הגשמי, הגופני, שבין איש ואישה. העונג הפך לזנות אובססיבית, מין בשאינו מינו. הנצי"ב פירש את

¹ רש"י.

פרשיית 'בני האלוהים' אשר לקחו להם נשים 'מכל אשר בחרו' באנשי מעלה המשוקעים באלוקות. הללו לא השכילו לבנות זוגיות מאוזנת והתמסרו לתאוותם. וכך הידרדרו עד לדיטא התחתונה. 'דזה כלל גדול, דמי שיש לו יתרון דעת ומעלה גבוה, כשהוא אובד צורתו זו נעשה גרוע מהפחות ממנו'. גם על הזוגיות ראוי לומר לאדם 'אל תאמין בעצמך עד יום מותך'. בהידרדרות אל המבול נפלו גם אנשי מעלה ורוח, אשר לא שקדו נכונה על יחס ראוי ומתמיד בין איש לאשתו, מדי שבת בשבתו.

חיי העונג שאינם קשורים במחויבות, באחריות, באורך רוח, הם מבטלים את האינטימיות ומלווים באי ביטחון תמידי בקשר שבין איש ואישה. אי ביטחון שהופך עם הזמן לחוסר ציפייה לביטחון. חיי אחריות ומחויבות ללא עונג חסרים את לחלוחית החיים והופכים את האנשים קשים, תובעניים וחסרי רגישות להיבטים אנושיים. אנשי התענוגות משולים לאמבות החסרות שלד ומשתנים בכל רגע ורגע, לעומת אנשי המחויבות המתפקדים כרובטים המונעים ע"י תוכנת מחויבות ודרישות. רק חיבור של השניים עשוי להאיר את האינטימיות, לנסוך ביטחון ולתת מענה לצדדיהם האנושיים של השניים. אנו מהלכים בדרך הנסללת ע"י עדינות ורגישות המחייבת ערנות תמידית. עלינו לשנות מינונים מתוך הקשבה לצרכים פנימיים וחיצוניים. לבחון מתי יש לתת מקום לעונג ומתי למחויבות. לא מתוך ריבוי והפרדה אלא איחוד.

במושגיו של פרויד ניתן לפרש את הדברים כקונפליקטים לא פתורים בנפש האדם בין האיד (id), האגו (ego) והסופר אגו (superego). האיד הוא הכוח היצרי בנפש האדם, הפועל על פי עיקרון העונג. עיקרון זה מווסת את פעולת האורגניזם שאינו יכול לסבול אי נוחות או סבל ושואף להנאה מיידית. האיד מייצר את העולם הפנימי ואין לו שום ידע על המציאות החיצונית. אם יותן לאיד לפעול לבדו, הוא ימיט חורבן על האורגניזם. משימת שימור החיים מוטלת על האגו, האגו מתפתח בתגובה לחשיפה לגירויים חיצוניים, והוא מהווה מתווך בין הצרכים הפנימיים לדרישות המציאות. הסופר-אגו הוא המבנה השלישי המתפתח לאחר היווצרותם של האיד והאגו. הסופר-אגו מייצג את המימד המוסרי, המצפון והאידיאלים החברתיים, הרצוי והראוי ולא את המצוי.

באדם קיימים מתחים וקונפליקטים תמידיים, ולצורך כך פיתח מנגנוני הגנה השומרים עליו מפני ביטוי ישיר של דחפי האיד מחד גיסא, ומהלחצים של הסופר אגו מאידך גיסא. אולם, כאשר חסר התיווך של האגו נוצרות הפתולוגיות, הפסיכוטי והנוירוטי. הפסיכוזות למיניהן מקורם באגו שנטש את תפקידו כמתווך בין האיד למציאות ומסר את עצמו לשירות האיד, המשוחרר מכל ההגבלות והאיסורים המוסריים. לעומתו, האדם הקשור רק למימד המוסרי, המתקשה לחיות בשלום עם כוחות החיים היצריים שלו, הופך לנוירוטי. במקרים אלו האגו חייב לעוות במידה ניכרת דחפים ורגשות שהסופר אגו אינו מוכן לקבלם, והתנהגותו הופכת קשה ואובססיבית. היכולת לחיות בשלום עם חלקי הנפש השונים היא הבריאות הנפשית. דור המבול ויתרו על התיווך בין שני הצדדים, והפרידו בין חלקי הנפש השונים. המדרש תיאר את האיד החוגג (צלה, המקושטת בצלו), והסופר אגו המיוסר (עדה, שהרחיקה ממנו). חסרה ההרמוניה המאוזנת.

בריאות הזוג מושתתת על הייחוד ביניהם. בנין הבית היהודי משימה היא. בנין הגוף בפריה ורביה, ובנין הנשמה היתרה בשולחן השבת. אלו ואלו באים מתוך האהבה בין איש לאשתו. וכדברי ר"י אבן שועיב: זהו מאמרם ז"ל איש ואשה..... כשמתחברין בקדושה השם ביניהן... ואמרין במסכת נדה שלשה שותפין באדם אביו ואמו והקב"ה. ואין השם יתברך משתתף בדבר חרפה ואיסור... כי חפץ השם באותו חיבור, ולכן אמרו במסכת כתובות בפרק המדיר עונת תלמידי חכמים מערב שבת לערב שבת, ואם היא חרפה לא ייחדו לו עונת שבת. וזהו אמרה שבת לפני הקב"ה, ולכן הזהירו חכמים ז"ל לעשות המעשה בקדושה ולא יקל ראשו בה".